

Dragi posetioci sajta,

U želji da sa vama podelim zadovoljstvo povodom čitanja članka „*Zašto je gospođica na lošem glasu*“ (Prosvetni pregled od 18. oktobra 2012. godine) i da učenicima približim njegov sadržaj, nudim vam tekst koji je zapravo moje čitanje pomenutog članka.

Kategorija roda u srpskom jeziku doskora je razmatrana gotovo isključivo kao gramatička, dok se onedavno njen sociološki karakter nametnuo kao podjednako važan. Zapravo, sociološko shvatanje roda doprinelo je njegovom gramatičkom konstituisanju, ali čini se da nikada ranije težište ove teme nije bilo pomereno u oblast sociolingvistike na toliko očigledan način.

Zašto je sada tolika pažnja usmerena na kategoriju roda u srpskom jeziku?

Razlog aktuelizovanja ovog pitanja nalazi se u širem kontekstu priče o rodnoj ravnopravnosti, politički korektnom govoru i Deklaraciji o ljudskim pravima. Shodno tome, težnja srpskog jezika da postane rodno osetljiv jezik, znači težnju da jezik pomogne u ostvarivanju ljudskih prava, tj. da niko ne može biti diskriminisan pomoću jezika. Da li to znači da trenutno stanje ukazuje na moguću opasnost od rodne diskriminacije? Rasprava o ovoj temi bazirana je na dominantnoj upotrebi nekih zanimanja i titula u muškom rodu. Koji su razlozi takvom stanju?

Poznato je da na formiranje leksike jednog jezika umnogome utiču istorijske, društveno-ekonomske i socijalne okolnosti, tako da nije čudo što se neka zanimanja i titule tek odskora vezuju za osobe ženskog pola. Dilema je, međutim, da li te reči koristiti u do sada dominantnom muškom rodu (npr. psiholog) ili upotrebiti imenicu ženskog roda sa istim značenjem, ma koliko nam ona „strano“ zvučala?

Jedna od učesnica polemike među lingvistima i lingvistkinjama, prof. Dragana Mršević Radović, savetuje da kada sumnjamo da li nešto dobro zvuči, bolje je da izbegavamo građenje reči (kustosice, kustoskinje, vojne pitomkinje ili pitomice nisu dobra rešenja). Takođe nije dobro pribegavati opisnom imenovanju ženskih zanimanja jer se time jezik birokratizuje (telekomunikatorka ili „osoba zadužena za telekomunikaciju“?).

Jedno od rešenja, po savetu stručnjaka, jeste izbeći „ravnopravnost po svaku cenu“ u korist tzv. „upotrebne ravnopravnosti rodova“. Upotrebnu ravnopravnost, međutim, moguće je tražiti samo u okviru postojećih jezičkih zakonitosti. Prof. dr Miloš Kovačević smatra da pored tih postojećih jezičkih zakonitosti koje omogućavaju poštovanje kriterijuma sistemnosti pri odabiru određenog oblika reči, treba poštovati i kriterijume proširenosti u upotrebi i svrsishodnosti.

Čini se da rešenja čitave ove dileme i ima i nema. Iako naslov iz štampe „Linijski sudija ubila muža!“ pomalo nepismeno zvuči, ipak nije reč o gramatičkoj grešci. Reč sudija ima oblik imenica ženskog roda ali je češće upotrebljavamo u kongruenciji s glagolom u muškom rodu, a oblici

sutkinja, sudijnica, sudinica, nisu zaživeli kao prihvatljivi (ne postoje ni u aktuelnim rečnicima srpskog jezika).

U nastavku teksta slede primeri rodne ravnopravnosti iz rečnika i prakse, a razmislite kako bi glasio ženski rod imenica barmen, vatrogasac, saobraćajac, pomorac, lovac, vodič... Razmislite i o tome da postoje žene članice Akademija nauka i umetnosti, kao i žene na funkciji dekana fakulteta, ali u rečnicima ne postoje oblici reči akademkinja i dekanka.

Rečnik rodne ravnopravnosti

A – asistentica, atletičarka, autorka

B – bibliotekarka

V – vlasnica, vozačica, volonterka

D – dešnjakinja

Z – zubarka, zlatarka

I – izaslanica, istraživačica

K – kosmonautkinja

L – lekarka, lektorka

M – ministarka, menadžerka

N – nastavnica

O – odbojkašica

P – patriotkinja, pravoslavka, predsednica, pokroviteljka, poslanica, punomoćnica, psihološkinja

R – radnica, rvačica

T – teniserka, trgovkinja

F – farmaceutkinja, feministkinja, filantropkinja

C – carica

Rečnici srpskog jezika i praksa – nazivi za zanimanja i titule žena

Primeri iz rečnika

aktivistkinja
ambasadorka
astronomka
avijatičarka
bravarka, bravarica
čelistkinja
ekonomistkinja
genetičarka
gnjuračica
intelektualka
poslanica
vozačica

Primeri iz prakse

atašeica
biološkinja
dirigenkinja
docentkinja
ekspertkinja
fornzičarka
električarka
geometarka
ginekološkinja
kancelarka
hiruškinja
pedijatarka

Da li je ovaj naslov iz štampe moguće rešenje?

Vređali ženskog sudiju, sledi im otkaz

